

ویژگی‌های منتظران واقعی امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشريف از دیدگاه ائمه معصومین عليهم السلام

فاطمه‌تی‌تی لایو عبدالقادر^۱

چکیده

مهدویت از مفاهیم ریشه‌دار اسلام به‌ویژه مذهب شیعه اثنی‌عشری است. مقاله حاضر ویژگی‌های منتظران واقعی امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشريف را از دیدگاه آیات و روایات ائمه معصومین عليهم السلام را به روش تحلیلی-توصیفی بررسی می‌کند. یافته‌ها نشان می‌دهد که مؤمنان و منتظران واقعی در دوران غیبت امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشريف باید آگاه به ویژگی‌های دوران غیبت و کیفیت انتظار باشند و خود را ملزم به انجام وظایف و تکالیف آن بدانند. منتظر بودن قواعد و ویژگی‌های خاصی دارد. اگر منتظران با وظایف خود آشنا نباشند و به آن عمل نکنند انتظار ظاهری آنها نتیجه‌ای ندارد. از ویژگی‌های یک منتظر واقعی می‌توان به معرفت و شناخت نسبت به حضرت، تمسک به ریسمان ولایت، تهذیب نفس و احساس حضور، ایجاد سنخیت با حضرت، ارتباط به‌وسیله دعا و نیایش اشاره کرد. عدم آشنایی و عمل به وظایف در دوران انتظار از سوی مسلمانان باعث می‌شود همچنان امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشريف تنها بماند و غیبتش طولانی شود.

واژگان کلیدی: امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشريف، انتظار، ظهور، منتظران واقعی.

۱. مقدمه

با دقت در روایات ائمه معصومین عليهم السلام مشخص می‌شود که در فرهنگ اهل بیت عليهم السلام انتظار فراتر از یک حالت روانی محض بوده است و خود را در عملکرد مؤمنان نشان می‌دهد. بنابراین، به‌صراحت می‌توان گفت که انتظار، یک عمل است و فرد منتظر باید عامل به ویژگی‌های منتظر باشد.

^۱. دانش‌پژوه کارشناسی کلام اسلامی، مجتمع آموزش عالی بنت‌الهدی، جامعه‌المصطفی ص العالمیه، نجریه.

منتظر بودن، قواعد و ویژگی‌های خاصی دارد که منتظران باید خود را موظف به عمل به آن قواعد کنند. اگر منتظران با وظایف خود آشنا نباشند و به آن عمل نکنند انتظار ظاهری آنان نتیجه‌ای نخواهد داشت. همان‌طور که در محرم سال ۶۰ شیعیان از نظر تعداد زیاد بودند، ولی از نظر اعتقاد راسخ به امام زمان خود تعداد اندکی بودند و فقط ۷۲ نفر از مسلمانان و مؤمنان واقعی توانستند به وظیفه خود عمل کنند که نتیجه آن، حادثه خونین کربلا و شهادت امام حسین عَلَيْهِ السَّلَام بود. در دوران غیبت امام زمان عَلَيْهِ السَّلَام هم اگر مسلمانان به وظایف خود در دوران انتظار آشنا نباشند و به آن عمل نکنند همچنان امام زمان عَلَيْهِ السَّلَام بی‌یاور خواهد ماند. با توجه به اهمیت آشنایی مسلمانان با وظایف خود در دوران غیبت امام زمان عَلَيْهِ السَّلَام در پژوهش حاضر ویژگی‌های منتظران بررسی می‌شود.

۲. مفهوم انتظار

انتظار در لغت به معنی چشم‌به‌راه بودن و نوعی امید به آینده و نگران بودن است و در اصطلاح حالتی روحی و نفسانی است که موجب آمادگی برای آنچه انتظارش را می‌کشند، است. (معین، ۱۳۷۱) مفهوم انتظار کیفیتی روحی است که سبب پیدایش حالت آمادگی است برای آنچه انتظار می‌رود و در مقابل آن یأس و ناامیدی است (موسوی اصفهانی، ۱۳۷۴، ۲/۲۱۸). انتظار در اصطلاح، کلامی برگرفته از روایات و همان چشم‌داشتن به وعده الهی است که همراه با سعی و تلاش در آماده کردن روح و جسم خود و جامعه برای روزی است که طلوع خورشید عالم تاب حضرت مهدی عَلَيْهِ السَّلَام گشایش را در همه شئون زندگی بشر پدید آورد (گل محمدی آرمان، ۱۳۸۳، ص ۲۴۱).

۳. مفهوم منتظر

منتظر در لغت به معنی درنگ‌کننده، چشم‌دارنده و در اصطلاح کسی است که درنگ می‌کند، چشم می‌دارد، انتظار می‌کشد و چشم‌داشت دارد. (لغت‌نامه دهخدا، ذیل واژه منتظر) در فرهنگ مهدویت، منتظر به انسانی گفته می‌شود که با تمام وجود در انتظار آمدن آخرین حجت الهی است (سلیمیان، ۱۳۸۸، ص ۴۱۷).

۴. ویژگی‌های منتظران واقعی

منتظر واقعی امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف کسی است که تمام افعال، گفتار و سخنانش حکایت از انتظار داشته باشد و مانند کسی است که انتظار مهمانی را می‌کشد و همه چیز را فراهم می‌کند. برای مثال خانه را نظافت می‌کند و خودش هم لباس مرتب می‌پوشد تا با ورود مهمان به بهترین نحو از او پذیرایی کند و انتظار امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف هم بدین صورت باید باشد؛ یعنی منتظر لحظه به لحظه باید در انتظار باشد به گونه‌ای که هر لحظه خبر ظهور حضرت عجل الله تعالی فرجه الشریف به گوشش رسد، آماده باشد.

۴-۱. معرفت و شناخت به امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف

معرفت امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف جایگاه و اهمیت ویژه‌ای در آموزه‌های اسلامی دارد و در سخنان پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله و امامان معصوم علیهم السلام تأکید فراوانی به آن شده است. در روایتی که به صورت متواتر و از طریق شیعه و اهل سنت از پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله نقل شده است شناختن امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف و معرفت نداشتن نسبت به او با مردن در عصر جاهلیت و عصر کفر و شرک برابر است. در این روایت آمده است: «هر کس بمیرد و امام زمانش را نشناسد به مرگ جاهلی از دنیا رفته است» (کلینی، ۱۴۲۸، ۱/۳۷۶؛ نعمانی، ۱۴۳۲، ص ۱۳۰؛ مجلسی، ۱۴۰۳، ۸/۳۶۸). بر اساس این حدیث شریف، شناخت امام هر عصر، شرط اسلام است و اگر کسی بدون شناخت امام بمیرد گویا از اسلام بهره‌ای نبرده است. در حدیث دیگری امام باقر علیه السلام می‌فرماید: «هر کس در حالی که امامی نداشته باشد، بمیرد، مردنش مردن جاهلیت است و هر آنکه در حال شناختن امامش بمیرد، پیش افتادن یا تأخیر این امر [دولت آل محمد (ع)] او را زیان نرساند و هر کس بمیرد در حالی که امامش را شناخته همچون کسی است که در خیمه قائم [ع] با آن حضرت باشد» (کلینی، ۱۴۲۸، ۱/۳۷۱). در روایت دیگری حارث بن مغیره از امام صادق علیه السلام چنین نقل می‌کند: «به ابو عبدالله [امام صادق] علیه السلام عرض کردم: آیا رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: کسی که بمیرد و امامش را نشناسد به مرگ جاهلی از دنیا رفته است؟ فرمود: آری. گفتم جاهلیت کامل یا جاهلیتی که امامش را نشناسند. فرمود: جاهلیت کفر و نفاق و گمراهی» (کلینی، ۱۴۲۸، ۱/۱۳۷۷).

۲-۴. تمسک به ریسمان ولایت اهل بیت علیهم السلام

یکی دیگر از ویژگی‌های منتظران واقعی هم در زمان غیبت و هم در زمان ظهور آن حضرت تمسک جستن به ریسمان ولایت اهل بیت علیهم السلام است؛ زیرا که آنان بر انسان‌ها هم ولایت تکوینی دارند و هم ولایت تشریحی و اساس دین مبین اسلام بر ولایت استوار است. امام صادق علیه السلام در این باره می‌فرماید: «طوبی لشیعتنا المتمسکین بحبلنا فی غیبه قائمنا؛ خوش به حال شیعیان ما! آنانکه در زمان غیبت قائم ما به ریسمان ولایت ما تمسک می‌جویند» (صدوق، ۱۳۹۵، ۵/۲). بنابراین از ویژگی‌های شیعیان و منتظران واقعی آن حضرت آن است که در دوران غیبت امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشريف با ایشان ارتباط معنوی داشته باشند و به ریسمان ولایت تمسک جویند.

۳-۴. انتظار فرج

یکی دیگر از ویژگی‌های منتظران در عصر غیبت، انتظار فرج است و خود انتظار فرج، فرج است و مقصود از انتظار فرج در اینجا همان انتظار حقیقی است که ریشه در معرفت به حقانیت خداوند متعال، عدالت و ایمان دارد و آثارش نیز در عمل نمایان می‌شود. انتظار فرج به معنای نشستن و دست روی دست گذاشتن نیست بلکه آماده‌شدنی سازنده است. انتظار در فرهنگ اسلامی به‌ویژه مذهب شیعه جزء زنده‌ترین آموزه‌های الهی است که به انسان، آینده برتر و حیات متعالی‌تری را نوید می‌دهد. از سوی دیگر مسئله انتظار ظهور امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشريف یکی از مسائل پرمغز و معنادار و از مضامین عالی در مجموعه تفکرات شیعه است و این امید که در دل یک انسان منتظر به وجود می‌آید به برکت ایمان و اعتقاد راستین به وجود منجی و امید به ظهور او و بسیار ارزشمند است. ثقة الاسلام کلینی در کتاب *الکافی* روایت می‌کند: «روزی مردی بر حضرت ابو جعفر امام باقر علیه السلام وارد شد و صفحه‌ای در دست داشت. حضرت باقر علیه السلام به او فرمود: این نوشته مناظره‌کننده‌ای است که پرسش دارد از دینی که عمل در آن مورد قبول است. آن مرد عرض کرد: رحمت خداوند بر تو باد همین را خواسته‌ام، پس حضرت ابو جعفر باقر علیه السلام فرمود: گواهی دادن به اینکه خدا یکی است و هیچ شریکی برای او وجود ندارد و اینکه محمد، بنده و رسول اوست و اینکه اقرار کنی به آنچه از سوی خداوند آمده است و ولایت ما خاندان و بیزاری از

دشمنان ما و تسلیم به امر ما و پرهیزکاری و فروتنی و انتظار قائم ما که ما را دولتی است که هر وقت خداوند بخواهد آن را خواهد آورد» (صدوق، ۱۳۹۵، ۲/۳۷۷).

در روایت دیگر شیخ صدوق در کتاب *کمال الدین* از عبدالعظیم حسنی روایت می‌کند: «روزی بر آقایم محمد بن علی بن موسی بن جعفر بن محمد بن علی بن الحسین بن ابی طالب علیه السلام وارد شدم و می‌خواستم که درباره حضرت قائم عجل الله تعالی فرجه الشریف از آن حضرت سؤال کنم که آیا همان مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف است یا غیر او. پس خود آن حضرت آغاز سخن کرد و به من فرمود: «ای ابوالقاسم! به درستی که قائم از ماست و اوست مهدی که واجب است در [زمان] غیبتش انتظار کشیده شود و در [زمان] ظهورش اطاعت گردد و او سومین [امام] از فرزندان من است» (صدوق، ۱۳۹۵، ۲/۲۸۷). این روایات و بسیاری روایات دیگر همگی بر لزوم انتظار حضرت قائم در دوران غیبت دلالت می‌کند. از دلایلی که انتظار فرج از وظایف اصلی منتظران واقعی است و از فضیلت بسیاری برخوردار است می‌توان گفت:

- انتظار حلقه اتصال شیعه با امام معصوم علیه السلام: از آنجا که ولایت و امامت رکن اساسی مکتب تشیع است و اعتقاد به ضرورت وجود حجت خدا و امام معصوم علیه السلام در هر عصر و زمان از مهمترین نقاط تمایز این مکتب از سایر مکتب‌هاست. از دیدگاه شیعه، پذیرش ولایت معصومین علیهم السلام و به‌طور کلی تسلیم در برابر امام عجل الله تعالی فرجه الشریف و حجت عصر، سرآمد همه فضیلت‌ها و شرط اساسی قبولی همه اعمال عبادی است. البته انتظار به همان مفهوم درست آن یعنی، امید به ظهور و قیام عدالت‌گستر دوازدهمین امام معصوم از خاندان پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله. او که در حال حاضر حجت خدا، واسطه فیض الهی، زنده و شاهد و ناظر اعمال شیعیان خود و فریادرس آنها در گرفتاری‌ها و ناملایمات است.

- انتظار، معیار ارزش انسان‌ها: آرزوها و آمال انسان‌ها معیار خوبی برای سنجش میزان رشد، کمال و تعالی آنهاست تا آنجا که برخی می‌گویند: «بگو چه آرزویی داری تا بگویم کیستی». آرزوهای بلند، متعالی و ارزشمند حکایت از کمال روح و رشد شخصیت انسان‌ها و بلندای همت آنها می‌کند. آرزوهای خرد، حقیر و بی‌ارزش، نشان از بی‌همتی و رشد نیافتگی افراد دارد (شفیعی سروستانی، ۱۳۸۰).

از این رو است که شیعیان معتقدند انتظار فرج مایه حرکتی بزرگ در جوامع اسلامی است و همین عامل مایه اصلی حرکت عظیم انقلاب اسلامی بوده است. علاوه بر آن در متون دینی از بافضیلت‌ترین اعمال، انتظار فرج است به این معنا که انسان در هر شرایطی حتی سخت‌ترین شرایط باشد باز هم مأیوس و ناامید نشود و به حرکت خود در مسیر حق ادامه دهد؛ یعنی انتظار فرج، همان فرج است.

۴-۴. تهذیب نفس و احساس حضور در برابر امام عَلَيْهِ السَّلَام وَرَحْمَةُ السَّلَامِ

یکی دیگر از بایستگی‌های انتظار، نمود این باور در رفتار و سلوک شخصی و اجتماعی انسان منتظر است؛ زیرا احیای ارزش‌های الهی و آراستگی جامعه منتظر به فضایل انسانی، هدف اصلی در بحث انتظار است. از این رو نمی‌توان منتظر ظهور بود، اما در عمل دغدغه اهداف ظهور را نداشت؛ زیرا مأموریت اصلی امام مهدی عَلَيْهِ السَّلَام وَرَحْمَةُ السَّلَامِ حاکمیت بخشی اسلام در جهان و اجرای عدالت در جامعه است. بنابراین، الگوپذیری عملی از روش حضرت در عصر انتظار، شرط چنین انتظاری است. در روایتی از امام صادق عَلَيْهِ السَّلَام نقل شده است که می‌فرماید: «هر کس شادمان می‌گردد از اینکه از یاران حضرت مهدی عَلَيْهِ السَّلَام وَرَحْمَةُ السَّلَامِ باشد باید منتظر باشد و به پرهیزکاری و اخلاق نیکو رفتار نماید و منتظر واقعی است» (نعمانی، ۱۴۳۲، ص ۲۰۰).

براساس این حدیث، سلوک منتظرانه و الگوپذیری عملی و اخلاقی از امام عصر عَلَيْهِ السَّلَام وَرَحْمَةُ السَّلَامِ در دوران انتظار تنها راه قرارگرفتن در صف یاران امام مهدی عَلَيْهِ السَّلَام وَرَحْمَةُ السَّلَامِ است. امام باقر عَلَيْهِ السَّلَام ذیل آیه شریفه: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اصْبِرُوا وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ» (آل عمران: ۲۰۰) می‌فرماید: «اصبروا علی اداء الفرائض و صابروا عدوکم و رابطوا امامکم المنتظر؛ در انجام دادن واجبات دینی، مقاوم و استوار و در مقابل دشمنانتان محکم و باصلابت باشید و با امام خود که در انتظار او نشسته‌اید پیوند معنوی ایجاد نمایید» (نعمانی، ۱۴۳۲، ص ۲۸۴؛ صمدی، ۱۳۸۸). شاید بتوان گفت مهمترین وظیفه که منتظران را در اوج خود نگه می‌دارد احساس حضور است. بدین معنا که شخص منتظر از طرفی می‌داند که تمام اعمال و رفتار او در دید و منظر امام زمان عَلَيْهِ السَّلَام وَرَحْمَةُ السَّلَامِ است و از سوی دیگر خداوند به او از عقل و معرفت و قلم آن قدر عطا کرده است که غیبت برای او به منزله مشاهده است. از این رو در چنین

شرایطی احساس حضور در زمان غیبت به او دست می دهد. امام سجاد علیه السلام می فرماید: «یا ابا خالد إِنَّ اهل زمانِ غیبتِهِ القائلونَ بامامتِهِ المنتظرونَ لظهورِهِ أَفْضَلُ اهلِ كلِّ زمانٍ لِأَنَّ اللهَ تَعَالَى اعطاهُم مِن العُقُولِ والافهَامِ والمَعْرِفَةِ ما صارتَ بِهِ الغیبةُ عِنْدَهُم بِمَنْزِلَةِ المِشاهدةِ» (طبرسی، ۱۴۰۳، ۳۱۸/۲). امام در این حدیث می فرماید منتظرین ظهور و قائلان به امامت آن حضرت، برترین اهل هر زمانی هستند و دلیل آن را اختصاص یافتن عقل و فهم و معرفت ویژه از سوی خداوند متعال به آنها می دانند به گونه ای که این سطح از تعقل و معرفت که به آنان داده می شود، باعث می شود مسئله غیبت نزد آنان مثل حالت حضور باشد. بنابراین، احساس حضور از طرف منتظرین نسبت به حضرت وجود دارد و آنان به گونه ای زندگی می کنند که انگار امام زمان عجل الله تعالی فرجه الیه را می بینند. با چنین احساسی است که از هیچ وظیفه ای در قبال آن حضرت فروگذار نیستند. بنابراین در ادامه روایت امام سجاد علیه السلام آنان را مجاهدین پیشاپیش رسول خدا صلی الله علیه و آله، اهل اخلاص واقعی و شیعیان صادق معرفی می کند (موسوی، ۱۳۹۶).

۴-۵. دوست داشتن حضرت و محبت به ایشان

دوست داشتن امام عصر عجل الله تعالی فرجه الیه و محبت به ایشان از اصلی ترین ویژگی های منتظران واقعی حضرتشان است؛ زیرا ایشان جزء همان قریبی است که خداوند در سوره شوری آیه ۲۳ بر دوست داشتن آنها تأکید کرده است. قرآن کریم در این آیه که به آیه مودت مشهور است پیامبر صلی الله علیه و آله را مخاطب می کند و می فرماید: «قُلْ لا أَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلاّ الْمَوَدَّةَ فی الْقُرْبی؛ بگو: من از شما اجر رسالت جز این نخواهم که مودت و محبت مرا در حق خویشاوندان منظور دارید». بنابر نظر مشهور نزدیک به اجماع در شیعه، منظور از ذوی القربی، امام معصوم علیه السلام است (نجفی جواهری، ۱۳۶۲، ۱۶/۸۶-۸۷). در حقیقت این دوستی ها موجب ارتباط روحی و معنوی است که راه سیر به سوی خدا را فراهم می کند و سلوک انسان را در جهت اراده حق شکل می دهد. خداوند متعال در آیه دیگری می فرماید: «قل ما أَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ مِن أَجْرٍ إِلاّ ما نَشَاءُ أَنْ یَتَّخِذَ الی رِبه سَبیلاً؛ بگو: من از شما امت مزد رسالت نمی خواهم، اجر من همین بس که هر که بخواهد (از پی من) راهی به سوی خدای خود پیش گیرد» (فرقان: ۵۷).

با محبت امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف است که زمینه‌های اطلاعات از او فراهم می‌آید و با اطاعت از اوست که راه کمال انسان هموار می‌شود. با توجه به این مطالب معلوم می‌شود که دوستی و محبت اساس و پایه دین بلکه مساوی دین است. امام صادق علیه السلام می‌فرماید: «هل الدين إلا الحب؛ آیا دین، چیزی جز دوستی است؟» (عیاشی، ۱۳۸۰، ۱/۱۶۸). امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف فرموده است: «هر یک از شما باید به آنچه که او را به مقام محبت و دوستی ما نزدیک می‌کند، عمل کند» (طبرسی، ۱۴۰۳، ۲/۵۹۹). از این رو اگر عبادتی یا عملی مستحبی یا دعا و زیارتی خاص بتواند مقدمه‌ای برای ایجاد محبت بیشتر به امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف باشد، انجام دادن آن، وظیفه خواهد بود و به فرمان صریح آن بزرگوار برعهده شیعیان قرار گرفته است. بنابراین، اگر انسان به تکالیف شرعی خود عمل کند و به وظایفی که از سوی ائمه برای شیعیان در دوره ظهور توصیه شده است، عمل کند از دوستان واقعی آن حضرت خواهد بود. راه‌های دوستی با امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف عبارتند از: کسب معرفت و شناخت نسبت به امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف، مایوس نشدن در دوره غیبت، دعا کردن برای امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف به‌ویژه دعا برای تعجیل فرج آن حضرت، تلاش برای فراهم کردن زمینه ظهور، تهذیب نفس و تقواییبشگی و پرهیز از گناه و دعا برای سلامتی امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف. برخی علما نزدیک به هشتاد وظیفه برای منتظران ذکر کرده‌اند (مؤسسه تحقیقاتی امام عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف، ۱۳۹۷).

۴-۶. ایجاد سنخیت با حضرت ولی عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف

منتظر کسی است که تلاش می‌کند روزه روز به روز به لحاظ روحی، فکری و عملی خود را بیش از پیش شبیه مولای خود کند و این راهی ندارد جز تقویت ایمان، تقوا، فضایل اخلاقی و دوری از گناه. بلاشک و بدون تردید این مهم یک شبه تحقق نمی‌یابد مگر اینکه با توکل به خدا و توسل به خود حضرت به‌طور تدریجی و مستمر در این راه و مسیر قدم برداشت. ایجاد سنخیت با امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف از طریق تقویت ایمان، تقوا، فضایل اخلاقی و درجات معنوی، حاصل می‌شود و تنها در این صورت است که می‌توان ادعای محبت به آن حضرت را داشت. در صورتی که انسان رفتارش براساس میل امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف باشد شعله محبت او در دلش زبانه خواهد کشید و عشق آن حضرت او را به فریاد خواهد آورد و

دوری اش را بر او سخت و ناگوار خواهد کرد. طبیعی است که هر قدر سنخیت با ولی عصر عَلَيْهِ السَّلَامُ بیشتر باشد محبت آن حضرت به انسان بیشتر خواهد شد و محبت انسان نیز به آن حضرت افزون تر خواهد شد. بنابراین، منتظر واقعی باید سعی کند که تمام وظایف دینی و احکام الهی را انجام دهد (مستشاری، ۱۳۸۵).

۴-۷. زمینه سازی ظهور با امر به معروف و نهی از منکر

تلاش برای آماده کردن محیط و جامعه برای ظهور امام زمان عَلَيْهِ السَّلَامُ از راه امر به معروف و نهی از منکر و در یک کلام اصلاح طلبی از دیگر ویژگی های منتظران واقعی امام عصر عَلَيْهِ السَّلَامُ است. سیره رسول گرامی اسلام و همه معصومین بر امر به معروف و نهی از منکر بوده است و از بدو دوران کودکی تا واپسین لحظات حیات آن را پاس داشته اند. بنابراین، یکی از اوصاف بارز یاران حجت، امر به معروف و نهی از منکر است. امام صادق عَلَيْهِ السَّلَامُ در تفسیر آیه ۴۱ سوره حج: «الَّذِينَ ان مَكَانَهُمْ فِي الْأَرْضِ اقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَامْرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَ اللَّهُ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ» می فرماید: برای آل محمد عَلَيْهِمُ السَّلَامُ، مهدی عَلَيْهِ السَّلَامُ و اصحاب او خداوند متعال مشارق و مغارب زمین را به تصرف آنها درآورد و دین را آشکار سازد و خداوند متعال به وسیله او و یارانش بدعت ها و باطل را از بین می برد چنان که سفیهان حق را میرانده باشند تا جایی که اثری از ظلم دیده نشود و امر به معروف و نهی از منکر خواهند نمود و عاقبت کارها به دست خداست (قمی، ۱۴۰۴، ۸۸/۲).

امر به معروف موجب تحقیر و ضعف کفار می شود. امیرالمؤمنین علی عَلَيْهِ السَّلَامُ در حکمت ۳۱ نهج البلاغه می فرماید: «پس هر که امر بمعروف (کار شایسته) کند مؤمنین را همراهی کرده و ایشان را توانا گرداند، و هر که نهی از منکر (ناپسندیده) نماید بینی منافقین و دو روها را ب خاک مالید» و این درست همان هدفی است که دولت کریمه مهدوی به دنبال آن است و منتظران حضرتش همواره آن را از خداوند متعال می خواهند: «اللَّهُمَّ إِنَّا نَرْغِبُ إِلَيْكَ فِي دَوْلَةِ كَرِيمَةٍ تُعَزِّبُهَا الْإِسْلَامَ وَ أَهْلَهُ وَ تُدَلُّ بِهَا التَّفَاقُقَ وَ أَهْلَهُ» (کلینی، ۱۴۲۸، ۴۲۲/۳). منتظران واقعی علاوه بر این دعا باید اقدام عملی در جهت

تحقق این هدف بزرگ و آرمانی انجام دهند و با امر به معروف و نهی از منکر موجب تقویت و عزت مؤمنین و تضعیف و ذلت کفار و منافقین شوند (آیینہ چی، ۲۰۱۹).

۴-۸. ارتباط با حضرت از راه دعا و زیارت

یکی از اموری که شیعیان باید با توجه به عملکرد ائمه اطهار علیهم السلام در زندگی خود بدان توجه کنند دعاها و زیارت نامه هایی است که از ایشان به یادگار مانده است. از ویژگی های منتظرین واقعی حضرت، ارتباط و توجه با آن امام حاضر غیب از طریق ادعیه و زیارات وارده است. ادعیه ای که هر فردی در هر مکانی و موضعی که با حضور قلب و اخلاص کامل بخواند و به مضامین عالی آن توجه کند مورد عنایت حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف قرار می گیرد. از سوی دیگر دعا بهترین وسیله ارتباط انسان با خدای خویش ناشی از شناخت انسان از عجز خویش و اظهار کرنش در برابر آفریدگار است. انسان مؤمن امید خود را از غیر خدا قطع می کند و دست نیاز به سوی خدای بی نیاز دراز می کند و رفع مشکلات خویش را تنها از او می خواهد. در رابطه با موضوع امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف دعاها و زیارت های مخصوصی وارد شده است.

۴-۸-۱. دعای ندبه

مرحوم علامه مجلسی در *بحار الانوار* دعای شریف ندبه را از سیدین طاووس از بعضی از اصحاب نقل می کند و می گوید: «محمد بن علی بن ابی قره می گوید: دعای ندبه از کتاب محمد بن حسین بن سفیان بزوفری برای من نقل شد و گفته شده که آن دعا برای صاحب الزمان عجل الله تعالی فرجه الشریف است و مستحب است در اعیاد چهارگانه یعنی، جمعه، عید فطر، قربان، غدیر خوانده شود». (ابن طاووس، ۱۳۶۷، ص ۵۱۴؛ مجلسی، ۱۴۰۳، ۲۲/۲۶۲)

۴-۸-۲. دعای عهد

امام صادق علیه السلام فرمود: «کسی که چهل بامداد خدای را با دعای عهد بخواند از یاوران قائم ما خواهد بود و اگر بیش از ظهور آن حضرت بمیرد خداوند او را از قبر بیرون می آورد». (مجلسی، ۱۴۰۳، ۹۴/۴۱)

۵. نتیجه گیری

منتظر بودن، قواعد و ویژگی های خاصی دارد که منتظران باید خود را موظف به عمل به آن قواعد کنند. اگر منتظران با وظایف خود آشنا نباشند و به آن عمل نکنند انتظار ظاهری آنها نتیجه ای نخواهد داشت. از مهمترین ویژگی های منتظران واقعی در روایات معصومین علیهم السلام معرفت و شناخت به امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف، تمسک به ریسمان ولایت اهل بیت علیهم السلام، انتظار فرج، تهذیب نفس و اصلاح فردی و احساس حضور در برابر امام است. اینکه شخص منتظر آگاه باشد تمام اعمال و رفتار او در دید و منظر امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف است و در چنین شرایطی احساس حضور در زمان غیبت به او دست می دهد. دوست داشتن حضرت و محبت به ایشان و ایجاد سنخیت با حضرت ولی عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف زمینه سازی ظهور با امر به معروف و نهی از منکر و ارتباط با حضرت از راه دعا و زیارت از دیگران ویژگی های منتظران واقعی است.

فهرست منابع

- * قرآن کریم (۱۳۸۰). مترجم: الهی قمشه ای، مهدی. قم: نشر فاطمه الزهرا علیها السلام.
- * نهج البلاغه (بی تا). تدوین: شریف الرضی، محمد بن حسین. مترجم: فیض الاسلام اصفهانی، علی نقی. تهران: مؤسسه چاپ و نشر تألیفات فیض الإسلام.
۱. ابن طاووس، علی بن موسی (۱۳۶۷). *اقبال الأعمال* (چاپ دوم). تهران: دارالکتب الاسلامیه.
۲. آیینه چی، عباس (۲۰۱۹). *انتظار و قلمرو امر به معروف و نهی از منکر*. پایگاه خبری تحلیلی پژوهشگده امر به معروف و نهی از منکر. تاریخ مشاهده در سایت: ۱۰ ژانویه ۲۰۲۱.
۳. پایگاه اطلاع رسانی حوزه علمیه قم. <http://fmaroof.ir/1398/02/01/%D8%A7%D9%86%D8%AA%D8%B8%D8%A7%D8%B1>
www.hawzah.net
۴. سلیمیان، خدامراد (۱۳۸۸). *فرهنگ نامه مهدویت*. تهران: بنیاد فرهنگی مهدی موعود عجل الله تعالی فرجه الشریف، مرکز تخصصی مهدویت.
۵. شفیعی سروستانی، ابراهیم (۱۳۸۰). شیعه، انتظار، وظایف منتظران. *ماهنامه موعود*، ۲۸، ۳۴-۴۹.
۶. صدوق، محمد علی (۱۳۹۵). *کمال الدین و تمام النعمه*. محقق و مصحح: غفاری، علی اکبر. تهران: اسلامیه.
۷. صمدی، قنبر علی (۱۳۸۸). آموزه انتظار و زمینه سازی ظهور. *فصلنامه مشرق موعود*، ۳ (۱۱)، ۱۱۷-۱۳۶.
۸. طبرسی، احمد بن علی (۱۴۰۳). *الاحتجاج*. مشهد: نشر المرتضی.
۹. عیاشی، محمد بن مسعود (۱۳۸۰). *تفسیر عیاشی*. تهران: مکتبه العلمیه الاسلامیه.
۱۰. قمی، علی بن ابراهیم (۱۴۰۴). *تفسیر قمی*. قم: دارالکتاب.
۱۱. کلینی، محمد بن یعقوب (۱۴۲۸). *اصول کافی*. لبنان: منشورات الفجر.
۱۲. گل محمدی آرمان، فریده (۱۳۸۳). *رسالت جهانی حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف*. قم: دارالنشر اسلام.
۱۳. مجلسی، محمد باقر (۱۴۰۳). *بحار الانوار*. بیروت: داراحیاء تراث العربی.

۱۴. مستشاری، علیرضا (۱۳۸۵). ملاقات با امام عصر. ماهنامه پرسمان. ۵۰، ۲۶-۲۸.
۱۵. معین، محمد (۱۳۷۱). فرهنگ فارسی معین. تهران: انتشارات امیر کبیر.
۱۶. مؤسسه تحقیقاتی امام عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف (۱۳۹۷). راه‌های دوستی با امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف. <http://noo.rs/>.LzqQ
۱۷. موسوی اصفهانی، محمدتقی (۱۳۷۴). مکیال المکارم. مترجم: حائری قزوینی، محمدحسن. تهران: انتشارات بدر.
۱۸. موسوی، سیدعلی (۱۳۹۶). اخلاق منتظر در غیبت امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف. نشریه پژوهش‌های اخلاقی، ۱(۸)، ۱۸۱-۱۹۸.
۱۹. نجفی جواهری، محمدحسن (۱۳۶۲). جواهرالکلام فی شرح شرایع الاسلام. بیروت: دار احیاء التراث العربی.
۲۰. نعمانی، ابی‌عبدالله (۱۴۳۲). الغیبه. تحقیق: حسون کریم، فارس. بیروت: دارالجوادین.

